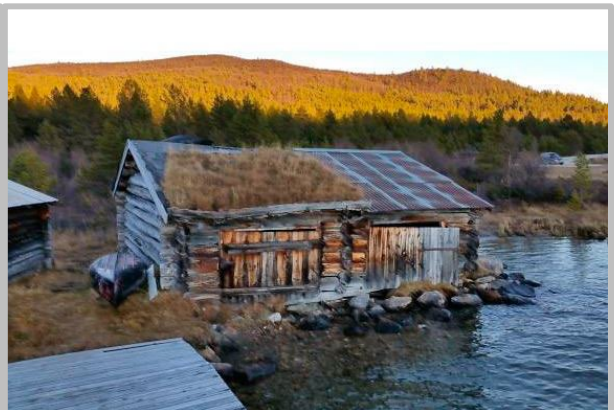

Tynset
kommune

KOMMUNEDELPLAN FOR KULTURMINNER OG KULTURMILJØ

FORSLAG TIL PLANPROGRAM

01.03.2021

Dokumentinformasjon:

Tittel:	Forslag til planprogram for Kommunedelplan for kulturminne og kulturmiljø, Tynset kommune
Forfatter:	Feste NordØst as
Utgave/dato:	01.03.2021
Oppdragsgiver:	Tynset kommune
Kontaktperson:	Beate Hjertager, Tynset kommune
Arkivreferanse:	41924 – Kulturminneplan Tynset
Prosjektleder/kvalitetssikrer:	Anja Ø. Ryen/Stine Ringnes
Framsidedeilde:	Bilder fra gjeldende kulturminneplan for Tynset og Alvdal: Volsvangen, Tynsetåsan Fåsetnøster i Sivilosen, Savalen Klebersteinsbrudd, Kvikne Tømmerlåve, Lonåsen

INNHold

1.	Innledning	3
1.1.	Kulturminner og kulturmiljø	3
1.2.	Bakgrunn for planarbeidet	4
1.3.	Plantype.....	4
2.	Føringer.....	5
2.1.	Nasjonale føringer og lovgrunnlag	5
2.2.	Regionale mål og føringer.....	5
2.3.	Lokale mål og føringer	6
3.	Formål, Kulturminneplan for Tynset.....	7
4.	Forslag hovedstruktur.....	8
5.	Organisering, medverknad og framdrift	9
5.1.	Organisering av arbeidet og Framdrift	9

1. INNLEDING

1.1. KULTURMINNER OG KULTURMILJØ

Kulturminner er alle spor etter menneskelig virksomhet i vårt fysiske miljø, medregna steder som det knytter seg historiske hendinger, tro eller tradisjon til. Naturelement med kulturhistorisk verdi, handverk, tradisjoner og hendinger utgjør, sammen med byggverk og gjenstander, vårt kollektive minne og forteller oss om den utviklinga vi og området vårt har gått gjennom fram til i dag. Kulturminnene representerer både miljømessige, kulturelle, sosiale og økonomiske verdier, og er en ressurs både for den enkeltes selvforståelse og trivsel, samt for samfunns- og næringsutvikling i regionen.

Kulturminner, kulturmiljø og landskap er dermed viktige fellesgoder for lokalsamfunn. De gir kunnskap, opplevelse og muligheter for bruk. De er også ressurser for verdiskaping og god samfunnsutvikling. Kommunene er avgjørende for å ta vare på disse verdiene, ikke minst gjennom arbeidet med plan- og bygningsloven. God forvaltning krever kunnskap og oversikt over lokalhistorien og kulturminnene.

Gjennom historien har det vært mest vanlig å verna monument og praktbygninger, som eksempelvis kirkebygg. I dag blir det lagt mer vekt på å bevare kulturmiljø og kulturminner knyttet til vanlige mennesker sitt liv og virke.

Bygninger og miljø vi har omkring oss i det daglige er det ikke alltid vi er oppmerksomme på. -Men dersom de forsvinner ser vi kanskje at de hadde noe å si for vår identitet og tilhørighet. En kulturminneplan hjelper oss å identifisere disse viktige identitetsskapende elementa i lokalsamfunnene.

Figur 1: Løe, Nordli, med Tynsetbygda i bakgrunnen. Foto: Per Hvamstad

1.2. BAKGRUNN FOR PLANARBEIDET

Kommunene forvalter store kulturhistoriske verdier som plan- og bygningsmyndighet, og innen kultur- og næringsutvikling. For å kunne forvalte kulturminnene og kulturmiljøene på en god måte, er det viktig at kommunene har god og oppdatert informasjon om lokalhistorien.

Undervisning, formidling, folkehelse, næringsutvikling, arealplanlegging og forvaltning er områder hvor kunnskap om kulturminner er en ressurs. Kommunedelplan for kulturminner og kulturmiljøer er et godt verktøy for forvaltning av kulturminner. En slik plan vil kunne rette oppmerksomheten mot kulturminner og bidra til økt kunnskap om dem.

Riksantikvaren bidrar med tilskudd til kommuner som utarbeider kulturminneplan.

Formålet med kommunedelplan for kulturminner er å konkretisere kommunale, regionale og nasjonale mål for kulturminneforvaltninga:

«Mangfoldet av kulturminner og kulturmiljøer skal forvaltes og ivaretas som bruksressurser og som grunnlag for opplevelse og videreutvikling av fysiske omgivelser. Et representativt utvalg av kulturminner og kulturmiljøer skal tas vare på i et langsiktig perspektiv som kunnskapsressurser og som grunnlag for opplevelser.»

1.3. PLANTYPE

Kommunedelplan for kulturminner og kulturmiljø hjemles i plan- og bygningsloven. I henhold til § 11-1 kan det utarbeides kommunedelplaner for bestemte områder, tema eller virksomhetsområder. Kommunedelplan for kulturminner- og kulturmiljø er en tematisk kommunedelplan. Planen ivaretar kommunenes, regionale og nasjonale interesser og mål, til forvaltning av kulturminner og kulturmiljøer.

Ved utarbeidelse av kommunedelplaner gjelder de utredningskrav og prosessregler som er fastsatt i plan- og bygningsloven. I henhold til § 4-1 skal det utarbeides et planprogram som grunnlag for planarbeidet. Planprogrammet skal gjøre rede for formålet med planarbeidet, planprosessen med frister, deltagere, opplegget for medvirkning og behov for utredninger. Forslag til planprogram skal sendes på høring og legges ut til offentlig ettersyn, samtidig med varsel om oppstart og kunngjøring av planarbeidet.

Kulturminneplanen vil være retningsgivende for arbeidet med rullering av kommuneplan, for offentlig og privat reguleringsplanarbeid, og for behandling av byggesaker. Kommunedelplanen presenteres i en rapport som inkluderer tekst, temakart med stedsanvisninger, bilder og illustrasjoner. Det skal også produseres et juridisk plankart med hensynssoner med tilhørende bestemmelser og retningslinjer for kulturminner. Dette kan innlemmes som del av kommuneplanens arealdel, eller vedtas som en selvstendig juridisk bindende kommunedelplan.

Formålet med planprogrammet er å presentere en oversikt og en ramme for det kommende planarbeidet, samt å skape et grunnlag for involvering på et tidlig stadium.

2. FØRINGER

2.1. NASJONALE FØRINGER OG LOVGRUNNLAG

- **Kulturminneloven (1978)**
- **Plan- og bygningsloven (2008)**
- **Verdsarvkonvensjonen, konvensjonen for vern av verdens kultur- og naturarv (1972)**
- **Statlige planretningslinjer SPR, Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging, bærekraftig areal- og samfunnsutvikling: Aktiv forvaltning av natur- og kulturminneverdier (2015)**
- Riksantikvaren sine veileder «kulturminner i kommuner» og «Håndbok for lokal registrering» (begge revidert 2013).
- I **Riksantikvaren sin strategi for arbeid med kulturarv i kommunene (2019-2022)** skriver Riksantikvar Hanne Geiran.

«Klimaendringene er vår tids største utfordring. Det er betydelige klimagevinster i gjenbruk av eksisterende bygninger og anlegg. Et hus som er bygget har allerede tatt klimabelastningen, og ny bruk av gamle bygninger bidrar til å redusere klimagassutslippene og gir mindre avfall. Bevisstgjøring av eiere og forvaltning når det gjelder bruk, gjenbruk og transformasjon av verneverdige bygninger i et klimaperspektiv, er stikkord i det grønne skiftet.»
- **St.melding nr. 16 (2019-2020) Nye mål i kulturmiljøpolitikken – Engasjement, bærekraft og mangfold**

Kulturmiljø er et felles gode og en viktig samfunnsressurs som kan bidra til både miljømessig, sosial og økonomisk bærekraft. Meldingen presenterer tre nye nasjonale mål i kulturmiljøpolitikken, med vekt på engasjement, bærekraft og mangfold. Med denne meldingen innfører regjeringa begrepet "kulturmiljø" som samlebetegnelse. Begrepet understreker betydningen av helhet og sammenheng, samtidig knyttes kulturminnevernet tydeligere til den øvrige klima- og miljøpolitikken. Meldingen beskriver status, utfordringer, hva som kan gjøres og tiltak i kulturmiljøpolitikken. Blant annet vil regjeringa utarbeide en ny kulturmiljølov og strukturere og samordne bevaringsarbeidet slik at de tre nasjonale målene nås.
- **Stortingsmelding nr. 35 (2012-2013) Framtid med fotfeste**

De nasjonale miljømålene på kulturminnefeltet slår fast at tapet av verneverdige kulturminne skal minimeres, jf. Miljømål 2.1.
- **Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging:**

Kommunene registrerer og verdisetter kulturminner og kulturmiljø som har lokal verdi og innarbeider disse i planer etter plan- og bygningsloven. Hensyn til tradisjonell bruk, kulturmiljø, estetikk, tilgjengelighet og universell utforming legges til grunn i planlegging av omgivelser og bosetning. Kulturminner og kulturmiljø blir aktivt tatt i bruk som ressurser i by- og tettstadsutviklinga.

2.2. REGIONALE MÅL OG FØRINGER

Hedmark Fylkeskommune, fylkesdelplan for vern og bruk av kulturminner og kulturmiljøer «Kulturminner for Hedmarks framtid» (gjeldende fra 2005). Visjonen er å gjøre Hedmarks fortid til en levende og meningsfylt del av fremtiden. Planen trekker opp mål og strategier for arbeidet med kulturminnevernet i Hedmark. Selv om Hedmark fra 01.01.2020 ble en del av Innlandet fylket, gjelder fremdeles fylkesdelplanen for det geografiske området gamle Hedmark.

«Framtidstro og optimisme skal prege hele Hedmark», regional planstrategi 2012-2015.

«Forvaltningsplan for Forollhogna Nasjonalpark». Kommunene Midtre Gauldal, Rennebu og Holtålen i Sør-Trøndelag, kommunene Os, Tolga og Tynset i Hedmark. 2004. Formålet med opprettelsen av Forollhogna nasjonalpark er å bevare et stort, sammenhengende og i det vesentlige urørt fjellområde i Midt-Norge med en naturtype som ikke er representert i de andre nasjonalparkene. Et sentralt mål for vernet er å ta vare på biologiske kvaliteter og det særpregete naturlandskapet. Området har meget høy naturlig produktivitet med et rikt og variert plante- og dyreliv. Her finnes landets mest produktive villreinstamme, og mange truede dyrearter.

2.3. LOKALE MÅL OG FØRINGER

Kommuneplan for Tynset, Kommuneplanens samfunnsdel (2015-2027)

Kommuneplan for Tynset, Kommuneplanens arealdel. Under revidering. Planprogram for arbeidet ble vedtatt 26.01.2021.

Forskrift om verneplan for Forollhogna med tilliggende dalfører, vedlegg 7, vern av Magnilldalen - Busjødalen landskapsvernområde, Tynset og Tolga kommuner.

Området ble vedtatt vernet 21. desember 2001. Formålet med vernet av Magnilldalen – Busjødalen landskapsvernområde er å ta vare på et særpreget og vakkert natur-og kulturlandskap, der vegetasjon, seterlandskap med seterbebyggelse og setervoller, slåtteenger, utmarksslåtter og kulturminner utgjør en viktig del av landskapets egenart.

Magnilldalen og Busjødalen er to seterdaler som ligger i Tynset og Tolga kommuner. Området er på 78 km². Området er kupert og variert og innehar flere vatn, myrer, fjell, beite- og seterlandskap. Ved Magnillsjøen er det ei åpen og spesielt fin setergrend. Området er et viktig beiteområde for villrein i Forollhogna.

Området er gjennom generasjoner blitt utnyttet til setring, beite og slått av myrer og urte- og grasrike skogtyper. Deler av landskapet er fremdeles preget av tidligere tiders slått og beite, mens andre områder bærer preg av mer ekstensiv utnyttelse. Her finnes mange kulturminner, gamle buer og løer i utmarka.

Det er utarbeidet en egen forvaltningsplan for området, datert april 2003.

Kommunedelplan for kulturminner og kulturmiljøer, Alvdal og Tynset 2017-2021.

Gjeldende kulturminneplan danner grunnlaget for revideringen.

3. FORMÅL, KULTURMINNEPLAN FOR TYNSET

Hovedformålet med en kulturminneplan er å øke kunnskapen om lokale kulturminner, og å gi et godt grunnlag for en helhetlig framtidig kulturminneforvaltning.

En kulturminneplan kan også være et godt redskap for å formidle verdien av kulturminner, og øke kunnskapen om vår historie og utvikling.

Kommunedelplan for kulturminner og kulturmiljø for Tynset har mål om:

- Gjennomgå og omorganisere gjeldende kulturminneplan.
- Tydeliggjøre kulturminner som en ressurs i samfunnsutviklinga. Bidra til at den fysiske kulturarven blir forstått og brukt som premiss og ressurs for framtidig bruk og utvikling av landskap, arealer, bygninger og anlegg.
- Øke bevisstheten om kulturminner som identitetsskapere.
- Synliggjøre og bruke kunnskap om kulturarv i sammenheng med reiseliv og annen næringsaktivitet.
- Synliggjøre verdien av lokale kulturminner, og øke kunnskapen om hvordan de kan forvaltes, både av offentlige og private.
- Prioritere hvor man skal bruke ressurser på vern.

Med et pedagogisk opplegg er kulturminner attraktive mål i undervisning, både i skole og barnehage. Det gir barn en større forståelse for historien de er en del av, og det gir økt kunnskap i lokalsamfunnet. Barn kan også være formidlere seg og ta med seg sin familie til steder de har besøkt med skolen, de vet noe om det og dermed øker interessen.

Figur 2: Innenfor området som i dag utgjør Tynset kommune finnes et vidt spekter av kulturminner som forteller om hvordan mennesker har levd og livberga seg her. På dette bildet ser vi ei steinmuring som ble registrert under et registreringsprosjekt i Forollhogna av samiske kulturminner.

Foto: Amund Steinbakken

4. FORSLAG HOVEDSTRUKTUR

Det er mange tema innen kulturminnevern som en kan trekke frem og belyse i en kulturminneplan. Det er behov for å avgrense arbeidet og valg av tema, men ved rullering av planen vil det være naturlig å trekke frem andre tema. For hvert av de ulike temaene er det særlig to fokusområder en må ha; Formidling og opplevelse av kulturminnene, og vern gjennom bruk.

Med bakgrunn i eksisterende plan for Alvdal og Tynset, og innspill til ønskede nye fokusområder foreslår arbeidsgruppa følgende:

- **Arkeologiske kulturminner.** *Basert på gjeldende plan. Evt oppdatering iht. Askeladden. Omhandles i rapport og stedfestes i kart.*
- **Samiske kulturminner.** *Nytt fokusområde. Utvalg 8-10 objekter. Baserer seg på foreliggende kunnskap august 2021.*
- **Krig og forsvar.** *Basert på gjeldende plan. Omhandles i rapport og stedfestes i kart.*
- **Jordbruk og setring.** *Delvis basert på gjeldende plan. Inkluderer i tillegg to nye fokusområder; utvalgte seterområder og overordna om kulturlandskapet i Bygda.*
- **Skog og utmarksnæring.** *Basert på gjeldende plan. Omhandles i rapport og stedfestes i kart.*
- **Industrielle kulturminner.** *Basert på gjeldende plan. Omhandles i rapport og stedfestes i kart.*
- **Kommunikasjon og samferdsel.** *Basert på gjeldende plan. Omhandles i rapport og stedfestes i kart.*
- **Bebyggelse og bygningsmiljø.** *Basert på gjeldende plan. Omhandles i rapport og stedfestes i kart.*
- **Barn og ungdom.** *Basert på gjeldende plan. Innspilt lekestue innarbeides. Omhandles i rapport og stedfestes i kart.*
- **Immateriell kulturarv.** *Basert på gjeldende plan. Omhandles i rapport og om mulig stedfestes i kart.*

Figur 3: Kvikne kobberverk. Foto: Per Hvamstad

5. ORGANISERING, MEDVIRKNING OG FRAMDRIFT

5.1. MEDVIRKNING OG SAMARBEID

Regelverket for planlegging etter plan- og bygningsloven, sikrer betydelig åpenhet og medvirkning i planprosessen. Planen følger plan- og bygningslovens prosessregler som sikrer medvirkning.

I planprosessen for kulturminneplan legges det opp til en god medvirkningsprosess der alle interesserte og berørte parter skal ha mulighet til å komme med innspill. Varsel om oppstart av planarbeid og høring av planprogrammet var første anledning for å komme med innspill til planens tema og innhold. Som del av planprosessen vil det også bli avholdt medvirkningsmøter. Når det foreligger et planforslag, vil også dette legges ut på høring, og det vil igjen være mulighet til å komme med innspill og meninger om forslaget.

5.2. ORGANISERING AV ARBEIDET

Prosjektansvarlig:	Beate Hjertager, Kultursjef Tynset kommune
Prosjektleder:	Anja Ø. Ryen, Feste NordØst as
Arbeidsgruppegruppe:	Beate Hjertager (prosjektansvarlig og Kultursjef Tynset kommune) Hilde Aanes (Planavdelingen, Alvdal og Tynset kommune) Marianne Totlund (Landbrukskontoret for Alvdal og Tynset kommune) Bersvend Salbu (Anno museum) Anja Ø. Ryen (prosjektleder),
Politisk styringsgruppe:	Kommunestyret, Tynset

5.3. FRAMDRIFT

Framdrift	Dato
Oppstartsmøte	Februar 2021
Utarbeidelse, utsendelse og høring av planprogram	Februar 2021
Kunngjøring av planarbeid og høring av planprogram	Mars – april 2021
Merknadsbehandling av planprogram og varsel om oppstart	April 2021
Fastsetting av planprogram	Mai 2021
Statuskartlegging og strukturering av materiale	Mars – August 2021
Verdisetting av kulturminner, utvalgelse og tiltak i handlingsplan	Juni – august 2021
Utarbeidelse av rapport og plandokumenter	juni – august 2021
Innarbeides som del av kommuneplanens arealdel	September 2021